

Rapport 2010:36

Lilla Torg i Malmö

Trädplanteringsgropar, FU 2010

Lars Salminen

Rapport 2010:36

Lilla Torg i Malmö

Trädplanteringsgropar, FU 2010

Lars Salminen

Fornlämningsnr: 20
Lilla Torg, Malmö stad
Malmö kommun
Skåne län

Sydsvensk Arkeologi AB

Kristianstad

Box 134
291 22 Kristianstad

Malmö

Box 406
20124 Malmö

www.sydsvenskarkeologi.se

© 2010 Sydsvensk Arkeologi AB

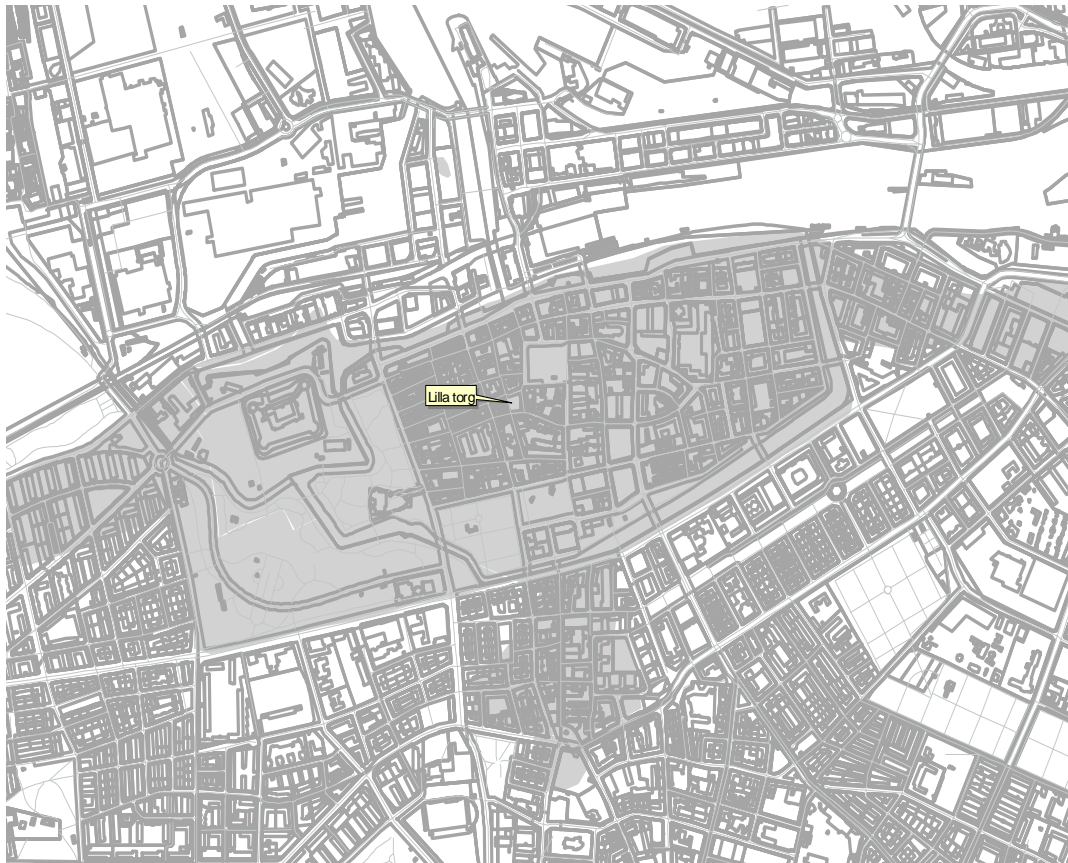
Rapport 2010:36

Omslag: Lilla Torg, Malmö. Foto: Sixtiz, 2004

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle.

Innehåll

Sammanfattning	5
Historik och fornlämningsmiljö	7
Arkeologiska iakttagelser	8
Administrativa uppgifter	10

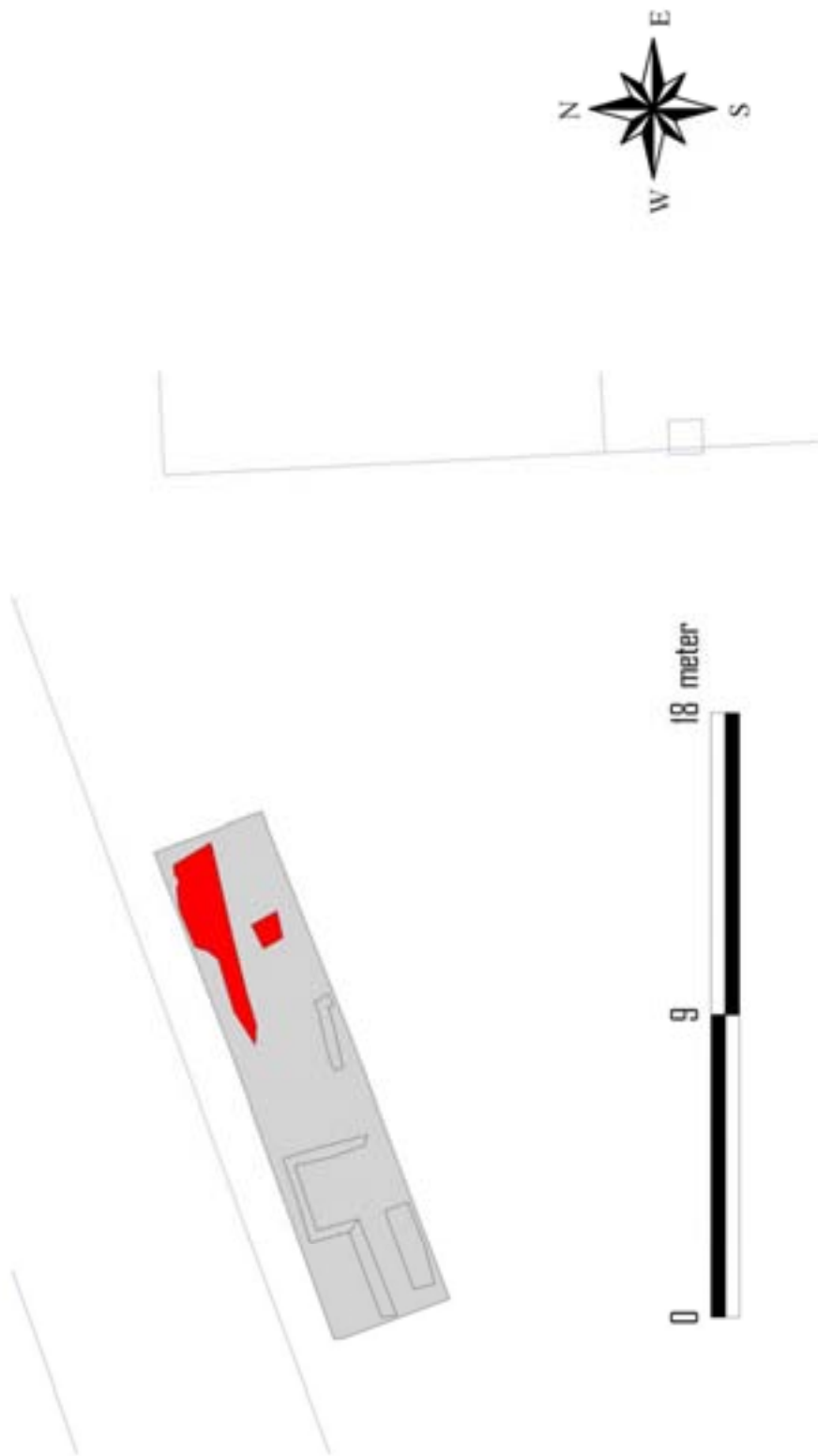

Undersökningens läge i Malmö respektive i Malmös äldre stadsområde, fornlämning RAÄ 20

Sammanfattning

I samband med rotupptagning och återplantering av träd vid Lilla Torg i Malmö har en arkeologisk schaktningsövervakning gjorts. I det största schakt, cirka 16 x 4 meter, vid torgets norra del kunde rester efter den gamla Saluhallen dokumenteras. Även några byggnadsrester som var äldre iaktogs. Möjligen kan dessa vara rester efter den *Handelsman Gadds bod* som finns markerad på en karta upprättad av Pehr Sommar år 1784.

Trädplanteringsgrop vid Lilla Torg, Malmö

Undersökningsschaktet med de påträffade murlämningarna inlagda – gråa från Saluhallen, röda från äldre handelsbod.

Utdrag ur A.U. Isbergs karta från år 1875. De torgbodarna som kringgärdat Lilla Torg har nu fått permanent karaktär och ersatts av byggnader i en eller två våningar

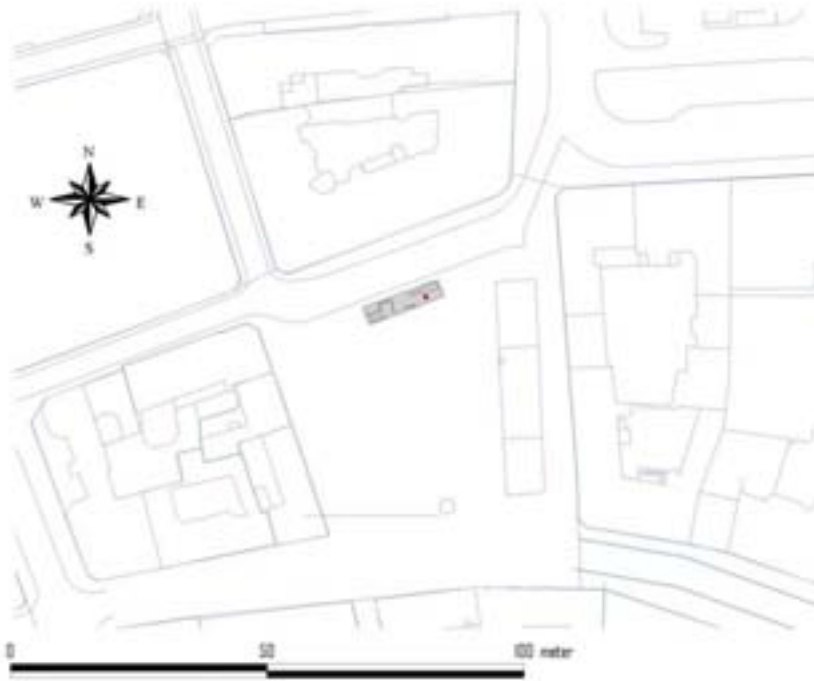

Historik och fornlämningsmiljö

Lille Torffue, dvs. Lilla Torg, anlades på 1590-talet som en ny plats för handel med livsmedel då Stortorget tog över den allt viktigare kreaturshandeln. Platsen hade tidigare varit bebyggd med bostadshus som brunnit ner, troligen i början av 1500-talet, och platsen hade lagts öde.

På det nya salutorget fanns ursprungligen torgstånd där olika kategorier av näringsidkare höll till. Med tiden blev handeln alltmer permanent och de enkla torgstånden ersattes av permanenta byggnader. Flertalet var korsvirkeshus i en eller två våningar. Dessa hus låg kvar fram till slutet av 1800-talet då myndigheterna ställde nya hygieniska krav på livsmedelshanteringen. Bebyggelsen på Lilla Torg revs och ersattes med en saluhall som stod färdig 1903. Saluhallen som upptog hela torgets yta var i bruk fram till 1960-talet då konkurrensen från de nya varuhusen blev för svår och handeln upphörde. Saluhallen revs slutligen 1968 då man kunde återskapa den gamla torgmiljön (Reisnert 2003).

Kring Lilla Torg ligger flera äldre byggnader. Den äldsta, nummer 14, är en del av nuvarande Hedmanska gården, vilken härstammar från 1590-talet. Nummer 12, idag Faxeska gården är byggd på 1760-talet.

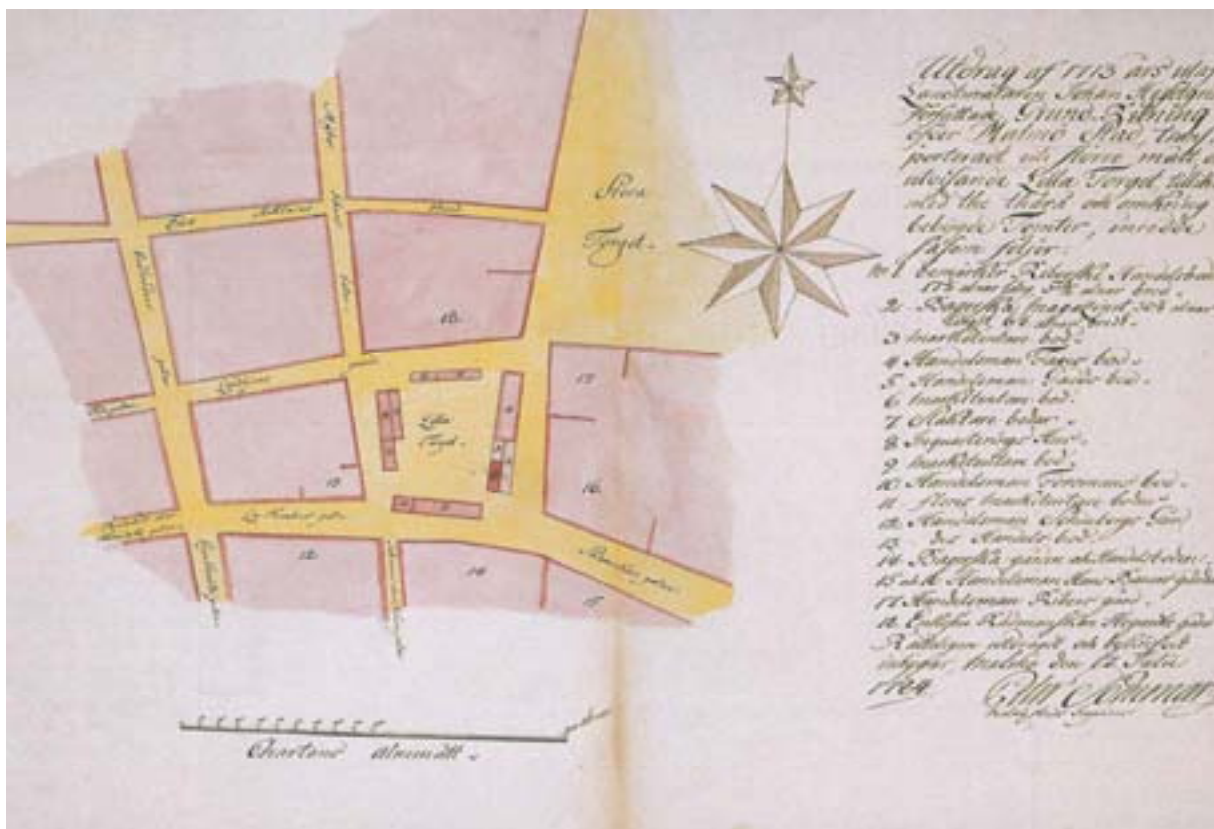
Översiktskarta med schaktet för trädplaneringen inlagt i grått

Arkeologiska iakttagelser

I samband med rotupptagning och återplantering av träd i norra delen av Lilla Torg i Malmö har en arkeologisk schaktningsövervakning gjorts. Flera gånger tidigare har här gjorts arkeologiska iakttagelser, fr. a i samband med ledningsgrävningar. År 1939 påträffades i Lilla Torgs nordvästra hörn en stensättning 0,8 meter under markytan och ett par trappstenar har dokumenterats på torgets östra sida (Kalling 1939). I Larohegatan undersöktes 1937 en husgrund och en brunn (Kalling 1937). Vid en schaktning för fjärrvärme år 1980 påträffades gödsellager och fynd av yngre rödgodskeramik (Narde 1980). Under 2000-talet har ett flertal mindre grävningar företagits, fr.a för nedläggning av VA samt ledningar till de olika restaurangernas gasolvärmare och ölpumpar på uteserveringarna. Vid ett par tidigare tillfällen har det påträffats raseringslager i den norra delen av torget som tolkats härröra från byggnader som legat här innan det att Saluhallen uppfördes i början av 1900-talet (MK186, MK374). Den nu undersökta ytan uppgick till ca 16 x 4 meter. Därtill gjordes några mindre markingrepp. Dessa var dock så pass grunda att de bara berörde ytskiktet och det översta sättsandslagret. De mättes därför inte in. I schaktet för trädplaneringen var de översta 60-80 centimetrarna av kulturlagren helt perforerade och omrörda av senare ledningsdragningar och i samband med att den gamla Saluhallen uppfördes.

De övre bilderna visar murämningar från den gamla Saluhall (undre bilden) som tidigare upptog hela torgets yta

Bodlängorna på Lilla Torg. Lämningsarna som påträffades i torgets norra del och som inte tillhörde den gamla saluhallen kan ha ingått i någon av de bodar som finns markerade på Pehr Sommars karta från år 1784. Sannolikt bod nr. 5 – Handelsmans Gadds bod.

Eftersom det inte fanns någon egentlig stratigrafi att undersöka inom det stipulerade schaktdjupet beslöts det efter samråd att de omgivande jordmassorna inte skulle grävas bort, utan istället tas bort med sugmaskin. Detta för att minska risken att gräva sönder någon av de extremt många ledningar som fanns på platsen. Men också för att skona de murar som kunde finnas dolda under mark. Mycket riktigt framkom det murar, men metoden medförde att i stort sett alla murar kunde bevaras i sin helhet.

I de norra delarna av torget har det funnits byggnader både enligt A.U. Isbergs karta från 1875 och den drygt hundra år äldre kartan av Pehr Sommar från år 1784. Till en början fanns det inte permanenta bodar på torget. År 1698 tilläts det byggas hus av korsvirke. 1811 började torget bebyggas med stenhus. I norr, där schaktningarna gjordes, fanns *hökarna* som tillhandahöll exempelvis grönsaker och mejeriprodukter.

Undersökningsytan ligger ungefär där det på Pehr Sommars karta finns markerat Bod nr 5 – *Handelsman Gadds bod*. Kartan är tillkommen för att klargöra ägoförhållandena för bodarna kring torget och byggnaderna har försetts med ägarnas namn. Ägarna behöver dock inte vara detsamma som brukarna utan dessa kan ha arrenderat lokalerna. Fortfarande fram på 1800-talet användes dock husen av samma yrkeskategorier.

Administrativa uppgifter

Sydsvensk Arkeologi AB dnr:	100074
Länsstyrelsen i Skåne dnr:	431-2123-10
Datum för beslut:	2010-02-24
Län:	Skåne
Kommun:	Malmö
Socken/Stad:	Malmö
Fastighet:	Lilla Torg, Malmö
Läge:	Ekonomiska kartan, blad 2C3e
Koordinatsystem:	Malmö Lokala
Fältarbetsid:	2010-11-04 – 2010-12-10
Antal arbetsdagar:	3
Antal arkeologtimmar:	11
Exploateringsyta:	64 m ²
Undersökt yta:	64 m ²
Personal:	Lars Salminen
Uppdragsgivare:	Malmö Stad, Gatukontoret
Kostnader:	16100:-

Sydsvensk Arkeologi

Rapporter 2010

1. Vintrie Park - område C3, Bunkeflo sn, UN 2009, Kristian Brink
2. Kv. Nereus 1, Malmö, FU 2009, Joakim Frejd
3. Hedmanska gården, hus E., Malmö, FU 2010, Joakim Frejd
4. Skanör 40:3 och 40:4, Skanörs sn, FU 2010, Joakim Frejd
5. Fosie kyrka, Fosie sn, FU 2009, Per Sarnäs
6. Helsingborg, Gamla Staden 8:1, Helsingborg, FU 2010, Jan Kockum
7. Litiska analyser, på uppdrag av Blekinge Länsmuseum, Anders Högberg
8. Baggers plats, Malmö, FU 2009, Joakim Frejd
9. Stora Hammar 16:136 – ledningsarbeten, Stora Hammar sn, FU 2010, Per Sarnäs
10. Järnålder i Kulladal, Fjälkinge sn, FU 2009-2010, Tony Björk
11. Kv. Kaninen, Malmö, SU 2010, Per Sarnäs
12. Kv. Frans Suell 14 i Malmö, Malmö, FU 2010, Jan Kockum & Lars Jönsson
13. Stadslämningar på Vä 66:2, Vä sn, FU 2010, Tony Björk
14. Härlöv 50:53, Kristianstad, FU 2010, Tony Björk
15. Renovering och dränering av Uppåkra kyrka 2009–2010, Uppåkra sn, FU 2009–2010, Jan Kockum
16. Yngsjö S:25, Åhus sn, FU 2010, Jan Kockum
17. Tosteberga 2:49, Trolle-Ljungby sn, SU 2010, Tony Björk
18. Kv. Månen 4, Åhus, FU 2010, Tony Björk
19. Nedra Glumslöv, Glumslövs sn, FU 2010, Jan Kockum
20. Fjärrvärme i Åhus medeltida gator, Åhus, FU 2010, Tony Björk & Ylva Wickberg
21. Värmekulvert och dränering inom Bollerups säteri, Bollerup sn, FU 2009–2010, Jan Kockum
22. Kv Lyckan 36 i Åhus, Åhus, FU 2010, Jan Kockum
23. Belysning av Ystads kloster, etapp 2, Ystad, FU 2010, Jan Kockum
24. Markbelysning vid Nosaby kyrka, Nosaby sn, FU 2010, Jan Kockum
25. Provgropar vid Västra Odarslövs kyrka, Odarslövs sn, FU 2010, Jan Kockum
26. Fjärrvärme i Åhus, Companiegatan, Åhus sn, FU 2010, Johan Dahlén
27. Skansgatan/Fjädergränd i Ystad, Ystad, FU 2010, Lars Jönsson
28. Söderport 11 i Malmö, Malmö, FU 2010, Lars Jönsson
29. Slottsträdgårdscaféet, Malmö, FU 2010, Lars Jönsson
30. Norra Åsum 1:14, Kristianstads sn, FU 2010, Jan Kockum
31. Dränering av Bjuvs kyrka, Bjuvs sn, FU 2010, Jan Kockum
32. Kv Telegrafan 8 i Åhus, Åhus, FU 2010, Jan Kockum
33. Kv Vattentornet 5, 6 & 7 i Helsingborg, Helsingborg, FU 2010, Jan Kockum
34. Provgroppar vid Älvsborgsbron, Malmö, FU 2010, Lars Salminen
35. Revinge kyrka. Grävning för nya stenistor, Revinge sn, FU 2010, Lars Salminen
36. Lilla Torg i Malmö, Trädplanteringsgropar, Malmö. FU 2010, Lars Salminen

Förkortningar:

AF -antikvarisk förundersökning, AK - antikvarisk kontroll, AM - antikvarisk medverkan, AU -arkeologisk utredning, DK - dokumentation, övrigt, FU - arkeologisk förundersökning, KA - kulturhistorisk analys, MD - murverksdokumentation, OU - osteologisk undersökning, PJ - projektrapport, VP - vårdplan, UN - arkeologisk undersökning, BD - byggnadsdokumentation, BAD -byggnadsarkeologisk dokumentation, BMU - byggnadsminnesutredning

